

Nový kabát pro Prahu:

Teorie změny a cesta k cirkulárnímu textilu

Teorie změny pro textilní sektor na území hl.m. Prahy byla připravena v rámci „OP JAK, výzvy 02_22_009_Smart Accelerator+ I, projektu Prague Smart Akcelerator+“, s registračním číslem „CZ.02.01.02/00/22_009/0008344“, který je spolufinancován Evropskou unií.

Na přípravě publikace se podílely autorky: RIS3 developerka **Zuzana Drhová**, analytičky **Milada Karasová** a **Martina Migilová** a expertka na cirkulární ekonomiku z Amsterdamu **Eva Laláková**. Vznik publikace podpořila koordinátorka hlavního města Prahy pro cirkulární ekonomiku **Pavla Antonínová**.

Seznam zapojených aktérů

(formou konzultací a účastí na workshopech)

ADRA, ATOK, Balance is Motion, Business leader forum, Comeback shop Progressive, Dressibly, INCIEN, LEEPA, Magistrát hlavního města Prahy, MatériO', Nadace moment, Nil Textile, Oděvní banka, Potex, Re-use federace, Slowfemme, Sue Ryder, Swap Prague, Textile Mountain, UMP-RUM, Velká Světová Láská, Vyšší odborná škola textilních řemesel a Střední umělecká škola textilních řemesel Praha, Změna k lepšímu

Rok vydání: 2025
Vydavatel: Pražský inovační institut, z.ú.
Místo vydání: Praha

Jak citovat tento dokument: Drhová, Z., Karasová, M., Migilová, M., & Laláková, E. (2025). Nový kabát pro Prahu: Teorie změny a cesta k cirkulárnímu textilu. Pražský inovační institut.

I. Úvod	4
K čemu slouží tento dokument	4
Mění se textilní sektor – dopady a očekávané změny	4
II. Vize budoucnosti a potřebných změn v textilním sektoru	7
Role měst	10
III. Teorie změny	12
Co je teorie změny?	12
IV. Teorie změny pro udržitelné nakládání s textilem na území hlavního města Prahy	14
Vize cirkulárního nakládání s textilem v hlavním městě Prahy	14
1. Aktivní a informovaní občané	14
2. Dostupné informace a infrastruktura „slow fashion“	16
3. Propojený a podpůrný systém města při prevenci a nakládání s textilním odpadem	18
4. Cirkulární design, inovační byznys modely i materiály	20
5. Sdílená odpovědnost a aktivní podpora systémovým změnám v celém řetězci	22
V. Závěr a další kroky	24
Příloha 1: Legislativní rámec EU	26

I. Úvod

K čemu slouží tento dokument

Dokument **Nový kabát pro Prahu: Teorie změny a cesta k cirkulárnímu textilu** vznikl z iniciativy inovační platformy Cirkulární Praha a její pracovní skupiny pro cirkulární textil, kterou moderuje Pražský inovační institut ve spolupráci s hlavním městem Praha v rámci projektu Prague Smart Akcelerator+, podpořeného z OP JAK.

Cílem platformy Cirkulární Praha a její pracovní skupiny je:

1. propojovat aktéry textilního ekosystému,
2. společně identifikovat potřeby a překážky pro cirkulární nakládání s textilem na území hl. m. Praha a
3. podporovat nové intervence, které přispějí k vytvoření cirkulárního textilního systému na území hl. m. Praha.

Již na prvních setkáních pracovní skupiny se ukázalo, že je potřeba sladit jazyk, porozumění i představy o tom, jaké problémy v oblasti textilu řešíme a k jakým cílům společně směřujeme. **Tento dokument je výsledkem společné práce zapojených aktérů a slouží jako východzí rámec pro další diskusi, plánování a spolupráci.**

Textilní sektor je dynamický – objevují se noví aktéři, technologie i legislativní požadavky. Dokument je proto chápán jako otevřený a průběžně aktualizovaný podklad. Předkládaná verze zachycuje stav a sdílené porozumění ke konci roku 2025 a bude dále rozvíjena podle potřeb a okolností.

Mění se textilní sektor – dopady a očekávané změny

Textilní sektor je jedním z největších globálních znečišťovatelů životního prostředí. Oděvy se vyrábějí převážně v Asii, bez potřebných sociálních či environmentálních standardů, a odtud putují do Evropy či dalších částí světa leteckou či lodní dopravou se všemi negativními dopady na životní prostředí. Dle údajů z roku 2022 je textilní sektor zodpovědný za **5–10 % celkových emisí CO2 na světě**, což je více než letecká a lodní doprava dohromady¹. Textilní výroba je také zodpovědná za přibližně **20 % celosvětového znečištění vody**². Děje se tak kvůli látkám používaným při barvení a konečné úpravě výrobků a také samotnému pěstování bavlny, které je vysoce náročné na spotřebu vody. Odhaduje se, že 16 až 35 % primárních mikroplastů uvolněných do prostředí pochází z praní syntetických oděvů³, přičemž se tyto částice následně přes vodní ekosystémy často dostávají až do potravního řetězce.

V EU má nyní spotřeba textilních výrobků z hlediska celkového životního cyklu v průměru **čtvrtý největší negativní dopad na životní prostředí a změnu**

klimatu a třetí největší na spotřebu vody a využívání půdy⁴. Každoročně se v EU přitom vyřadí přibližně 5,8 milionu tun textilních výrobků, což je přibližně 11 kg na osobu⁵, a každou sekundu se někde na světě skládá nebo spálí jeden nákladní automobil textilních výrobků⁶. Množství takto přepravovaného textilu se stále zvyšuje. Dle údajů Strategie EU pro **udržitelné a oběhové textilní výrobky** z roku 2022 se očekává, že spotřeba oděvů a obuvi se do roku 2030 zvýší o 63 %, a to z 62 milionů tun na 102 milionů tun v roce 2030⁷.

Přitom se uvádí, že **jen v Evropě se až 8 % dovezených oděvů vůbec neprodá** a stávají se odpadem, aniž by kdy byly použity⁸. Každoročně pak **končí na skládkách v Africe statisíce tun neprodaného textilu z Evropy**. Významnou část přitom tvoří i second-handový oděv (až 46 % z EU), jenž dále zatěžuje místní ekosystémy a představuje zdravotní riziko pro místní obyvatele⁹.

¹MIT (2022): Emissions Reduction Through Innovation in the Textile Industry.

²European Parliament (2020): The impact of textile production and waste on the environment.

³EEA (2022): Microplastic pollution from textile consumption in Europe.

⁴EEA (2022) Textiles and the environment: the role of design in Europe's circular economy.

⁵EEA (2023): EU exports of used textiles in Europe's circular economy.

⁶Ellen MacArthur Foundation (2017): A New Textiles Economy: Redesigning fashion's future

⁷European Commission (2022): EU Strategy for Sustainable and Circular Textiles.

⁸EEA (2022): Microplastic pollution from textile consumption in Europe.

⁹Greenpeace Africa (2025): Drapped in Injustice – Unravelling The Textile Waste Crisis in Africa.

EKOLOGICKÁ STOPA TEXTILU

79
miliard m³
vody



spotřeboval textilní
a oděvní průmysl
v roce 2015

2 700
litrů vody



Je potřeba na výrobu
jednoho trička

=



množství pitné vody
které jednomu člověku vystačí
na 2,5 roku

Zdroje: EPRS EP Think tank (2019, 2020)



Obrázek 1: Kolik vody se spotřebovává na výrobu jednoho trička?
Zdroj: Evropský parlament

Oděvní sektor, který dnes z velké části ovládají nadnárodní módní řetězce, funguje v režimu tzv. **rychlé módy (fast fashion)**. Tento model je založen na masové produkci levných oděvů s krátkou životností, vyráběných za velmi nízké ceny, často na úkor pracovních podmínek zaměstnanců ve výrobních zemích. Nové kolekce se uvádějí v krátkých intervalech, aby značky mohly pružně reagovat na módní trendy a podněcovat časté nákupy. Přestože mezi lety 1996 a 2018 klesly ceny oděvů v EU v poměru k inflaci o více než 30 %, průměrné výdaje domácností na oděvy se zvýšily¹⁰. Současně se zkrátila doba používání jednotlivých kusů – průměrně se nosí jen 7–10krát, což představuje pokles o více než třetinu za posledních 15 let¹¹. To ukazuje, že úspory z nižších cen se nepřetavily do snížení spotřeby, ale naopak vedly k jejímu růstu. Rostoucí poptávka po textilních výrobcích navíc podporuje neefektivní využívání neobnovitelných zdrojů – syntetická vlákna vyráběná převážně z fosilních paliv tvořila v roce 2023 přibližně 67 % celosvětové produkce vláken, přičemž polyester sám představoval 57 % této produkce¹².

Na tuto logiku dnes navazuje ještě extrémnější model – tzv. **ultra-fast fashion**, který trendy ze sociálních sítí okamžitě převádí do nabídky. S pomocí umělé inteligence dokáže v reálném čase sledovat poptávku a prostřednictvím flexibilní výroby v malých sériích uvádět na

trh tisíce nových položek denně. Výsledkem je extrémně široký sortiment, téměř okamžitá distribuce a extrémní spotřeba zboží krátké životnosti.

Například internetový řetězec **Shein** mezi roky 2022 a 2023 téměř zdvojnásobil svou uhlíkovou stopu¹³. Spolu s dalším online tržištěm **Temu** denně letecky přepravuje z Asie do USA přibližně milion zásilek¹⁴. Shein se díky kombinaci umělé inteligence a propojení s platformou **TikTok** stává „super-prediktivní ultra-fast-fashion“: nabízí přes 60 000 položek s průměrnou cenou 10 USD (přibližně 210 CZK) a po svých dodavatelích požaduje dodat tisíc kusů během deseti dnů (naproti tomu Zara typicky požaduje dodání dvou tisíc položek do třiceti dnů¹⁵). Masivní dopad na životní prostředí má nejen výroba a globální distribuce, ale také vrácení zboží – větší na vrácených kusů totiž končí na skládkách, protože je levnější je zlikvidovat než vrátit do oběhu¹⁶.

Protikladem k „fast fashion“ je tzv. pomalá móda – „slow fashion“, kterou reprezentují výrobci a prodejci zohledňující dopady na životní prostředí, kteří dbají na prodloužení životního cyklu výrobků i sociální hlediska výroby a spotřeby. Tento přístup staví na kvalitě, opravách a opětovném využívání textilu a je zároveň úzce propojen s principy cirkulární ekonomiky.

¹⁰EEA (2019): Textiles in Europe's circular economy.

¹¹UniformMarket (2025): Environmental Impact of Fast Fashion Statistics (2025).

¹²Textile Exchange (2024): Synthetics.

¹³SHEIN (2023): Shein 2023 Sustainability and Social Impact Report.

¹⁴Fung & Lu (2023): The China-Backed Retailers Shipping Millions of U.S. Packages a Day (WSJ).

¹⁵The Interline (2024): Unfair Fashion

¹⁶The Guardian (2022): Shein: the unacceptable face of throwaway fast fashion.

Kromě problematického designu oděvů a výroby spojené s fast fashion a ultra-fast fashion, které dodávají na trh obrovské objemy prakticky neregulovaného textilu, je v Evropě kriticky poddimenzovaný také konec životního cyklu oděvů. Důsledkem toho je fakt, že **většina textilu (až 73 %¹⁷) končí ve směsném odpadu, na skládkách nebo ve spalovnách, protože chybí funkční infrastruktura pro sběr, třídění, opravy či recyklaci textilu.** Dostupnost cirkulárních služeb jako jsou opravy, second-handy, výměny či re-use centra je omezena a často závislá na dobrovolnicích nebo neformálních iniciativách. Recyklační technologie pro textil jsou teprve v počátcích a chybí odpovídající legislativní i finanční rámec, aby se recyklace vyplatila. Spotřebitelé mají omezený přístup k informacím o původu a složení výrobků a výrobci nenesou odpovědnost za dopad svých produktů po použití.

Popsané environmentální, sociální i ekonomické dopady textilního sektoru jsou důsledkem převládajícího lineárního modelu fungování, v němž je důraz kladen především na objem výroby, nízkou cenu a rychlou obměnu produktů, zatímco dopady spojené s využíváním zdrojů, vznikem odpadu a koncem životního cyklu výrobků zůstávají z velké části externalizovány. Selhání tohoto modelu se projevuje napříč celým hodnotovým řetězcem a nelze jej řešit dílčími opatřeními zaměřenými pouze na jednotlivé fáze.

Změna tohoto stavu vyžaduje systémový posun k cirkulární ekonomice napříč celým městským ekosystémem a zapojenými aktéry – od návrhu a výroby přes pravidla odpovědnosti až po kapacity a infrastrukturu, které cirkularitu umožní. Jak se tento posun promítá do fungování městského ekosystému, specifikuje navržená Teorie změny: rámuje cílový stav, identifikuje klíčové předpoklady a popisuje intervence, jimiž chceme změny dosáhnout.



¹⁷EEA (2025): Share of textile waste sent to incineration or landfill in the EU.

II. Vize budoucnosti a potřebných změn v textilním sektoru

Budoucnost textilního sektoru je spojena s přechodem k cirkulární ekonomice, která nahrazuje lineární model „vyrobít–použít–vyhodit“ a usiluje o předcházení vzniku odpadu, prodloužení využívání výrobků a udržení materiálů v oběhu při co nejvyšší hodnotě. Tento přístup podle Ellen MacArthur Foundation (EMF) představuje systémový rámec pro řešení globálních výzev, jako jsou změna klimatu, úbytek biodiverzity či produkce odpadu a znečištění. EMF staví cirkulární ekonomiku na třech základních principech:

předcházení
odpadu a znečištění

udržení výrobků a materiálů
v oběhu co nejdéle a při co
nejvyšší hodnotě

regenerace ekosystémů

Na těchto principech stojí i samotná **vize EMF pro textilní a oděvní průmysl**, která přináší nové způsoby výroby a užívání oděvů. Budoucnost textilního sektoru podle této vize znamená, že oděvy budou:

užívány déle

navrhovány tak, aby mohly
být znovu přeměněny na nové
výrobky

vyráběny z bezpečných,
recyklovaných nebo
znovupoužitých materiálů

Aby se tato vize naplnila, je nezbytné změnit fungování textilního sektoru a přejít od lineárního modelu k modelu cirkulární ekonomiky. To vyžaduje transformaci zejména v těchto oblastech:

Design výrobků
oděvy musí být navrhovány
pro dlouhou životnost, snadnou
recyklaci a z bezpečných materiálů.

Cirkulární obchodní modely
alternativy k tradičnímu nákupu
(opravy, sdílení, pronájem, second-
hand), které prodlužují dobu
využívání oděvů a materiálů.

Infrastruktura
propojená síť aktérů, která zajistí,
že textilní výrobky a materiály
zůstanou v oběhu co nejdéle
a při co nejvyšší hodnotě.

Podobný přístup odráží také vize Evropské komise pro rok 2030, která usiluje o to, aby:

všechny textilní
produkty na trhu EU
byly odolné, opravitelné
a recyklovatelné,
z velké části vyrobené
z recyklovaných vláken,
bez nebezpečných látek
a v souladu se sociálními
právy,

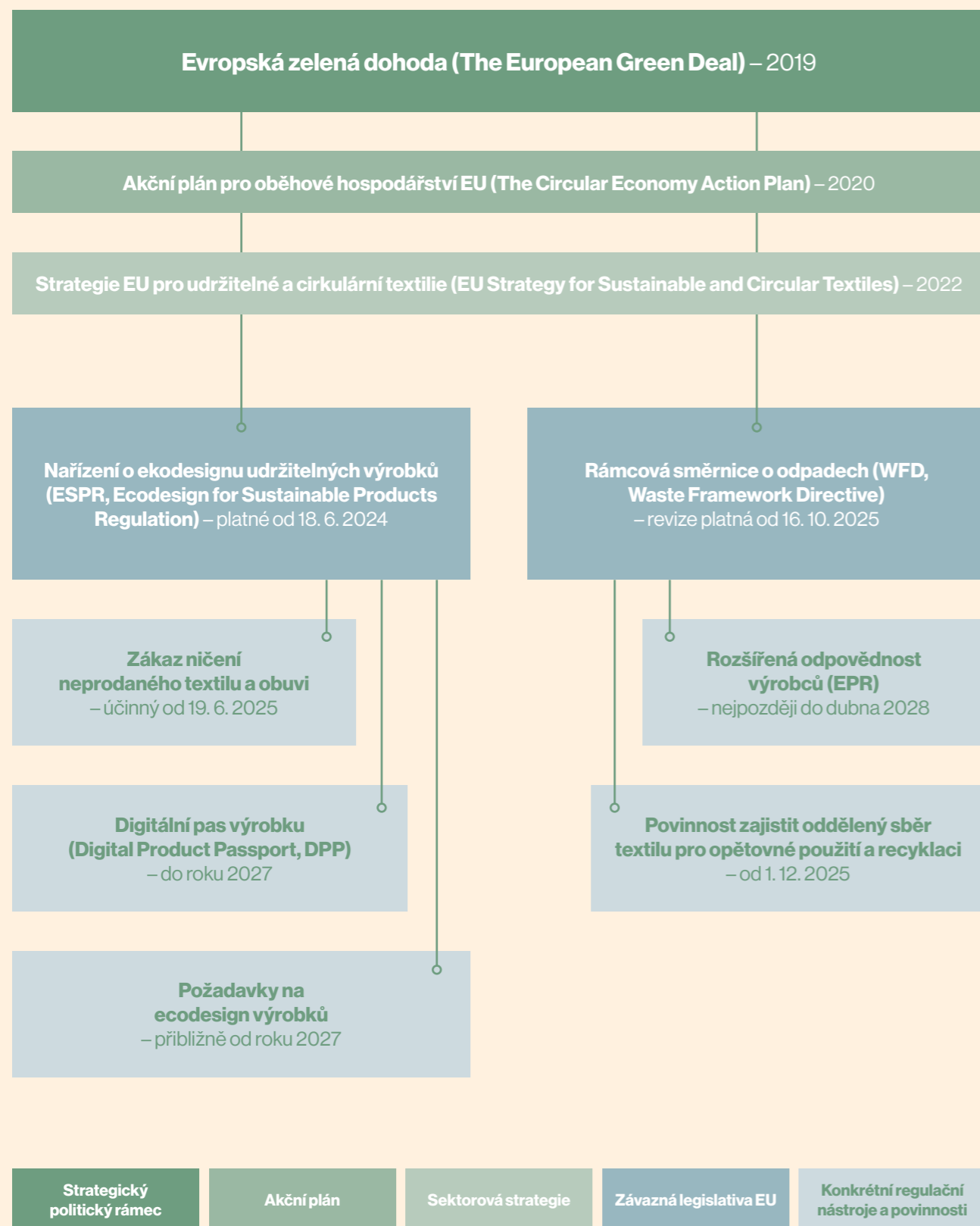
cirkulární oblečení se stalo
normou, s dostatečnou
kapacitou pro recyklaci
a minimálním spalováním
a skládkováním,

„rychlá móda“ byla
minulostí – spotřebitelé
budou užívat kvalitní
oděvy déle a znovupoužití
a opravy budou dostupné
i ekonomicky výhodné,

výrobci nesli
odpovědnost za své
produkty v celém
hodnotovém řetězci
v rámci
konkurenceschopného
a inovativního
textilního sektoru.

Měnící se legislativní rámec pro textilní sektor

Evropská unie v posledních letech zásadně přetváří legislativní rámec pro textilní a oděvní sektor a soustředí se na nastavení pravidel, která mají dlouhodobě měnit způsob, jakým je textil navrhován, vyráběn, používán a jak je s ním nakládáno jako s odpadem. Cílem těchto změn, které vycházejí z Evropské zelené dohody, je snížit environmentální dopady textilní produkce i množství textilního odpadu, zlepšit jeho třídění, opětovné použití a recyklaci, ale také vytvořit předvidatelné podmínky pro podniky a podpořit nové obchodní modely založené na delší životnosti, lepší kvalitě a transparentnosti textilních výrobků. Podrobněji viz příloha: Legislativní rámec EU pro textilní sektor.



Jaké kroky podniká Česko?

Česká republika aktuálně promítá evropské požadavky související s textilními výrobky a textilním odpadem zejména prostřednictvím nového zákona o odpadech (č. 541/2020 Sb.), metodických pokynů Ministerstva životního prostředí a přípravy systému rozšířené odpovědnosti výrobců pro textil a obuv. Od 1. ledna 2025 jsou obce povinny zajistit oddělený sběr textilního odpadu a musí na celém svém území nabídnout místa, kde mohou obyvatelé textil odevzdávat. Obce přitom často využívají již existující kontejnery provozované charitativními či soukromými organizacemi.

Současně Česko připravuje zavedení systému EPR i pro textil a obuv. V současnosti již funguje pro elektrozařízení, obalové odpady, odpadní baterie a akumulátory, vozidla s ukončenou životností, odpadní pneumatiky a vybrané jednorázové výrobky (cigaretové výrobky s filtrem, balonky, vlhčené ubrousky). Ministerstvo životního prostředí k EPR pro textil a obuv zpracovalo strategii rozšiřování EPR systémů a návrh modelu EPR pro textil a obuv, přičemž cílem je, aby se výrobci a dovozci

Spotřebitelské trendy

Systémová transformace textilního sektoru nebude záviset pouze na nové legislativě zaměřené na výrobce, ale také na posunech v chování spotřebitelů. Na evropské úrovni je zřetelný trend rostoucí poptávky po udržitelných textilních výrobcích. Podle průzkumu GlobeScan¹⁸ se 71 % spotřebitelů snaží nakupovat udržitelněji a 74 % plánuje nosit oblečení déle. Tyto tendence mohou, pokud se ovšem promítnou i do reálného nákupního chování, významně podpořit přechod k cirkulární ekonomice v textilním sektoru.

Zvyšující se poptávka po kvalitních, i když dražších, výrobcích s delší životností, udržitelném designu a obecně „slow fashion“, včetně charitativních obchodů, sdílení oděvů formou swapů, upcylace oděvů apod., může plánovaný přechod na cirkulární ekonomiku v textilním sektoru významně urychlit.

finančně podíleli na nákladech spojených se sběrem, tříděním a recyklací textilu.

Protože je trh s recyklací textilu v současnosti nestabilní, doplňuje stát legislativní změny i dočasnou finanční podporou – například dotační výzvou v objemu 80 milionů korun a příspěvkem za kilogram textilu předaného k opětovnému použití nebo recyklaci. Žádosti přijímá Státní fond životního prostředí ČR elektronicky od 10. října 2025 do 30. června 2027. Cílem je udržet a rozvíjet domácí recyklační kapacity do doby, než se systém EPR pro textil plně rozběhne, a zároveň podporovat poptávku po recyklovaném textilu.

Upozornění: Tento text byl připravován v srpnu až prosinci 2025. Vzhledem k průběžně se vyvíjející evropské i národní legislativě a dalším souvisejícím opatřením mohou být v době čtení některé informace částečně neaktuální.

Průzkumy však ukazují, že v českém prostředí je tento trend zatím méně výrazný. Podle Ipsosu (2023) je sice 52 % spotřebitelů ochotno připlatit si za odpovědný či udržitelný produkt, většinou ale pouze symbolických 5–10 % navíc, a dlouhodobě je patrný spíše pokles ochoty¹⁹. Výzkum STEM (2022) navíc potvrzuje, že při výběru oděvů **Češi stále kladou hlavní důraz na cenu, vzhled a materiál, zatímco environmentální aspekty hrají druhotnou roli**²⁰. Tento trend může být dále umocněn rozdílem mezi deklarovanými postoji a skutečným jednáním spotřebitelů. Zmírnění tohoto nesouladu je podmíněno systémovými opatřeními, od lepší informovanosti a dostupnosti udržitelných alternativ po rozvoj infrastruktury, a zároveň **kollektivní akcí různých aktérů**. Klíčovou roli v tomto směru mohou sehrát právě města.

¹⁸ GlobeScan (2025): Top Five Barriers to More Sustainable Fashion Choices in Europe.

¹⁹ Ipsos (2025). Společenská odpovědnost je fajn, Češi ale chtějí hlavně kvalitu.

²⁰ STEM (2022). Při výběru oblečení je pro Čechy nejdůležitější cena, ke spotřebitelské zodpovědnosti se více hlásí mladší generace.

Role měst

Města jsou místem, kde se koncentruje spotřeba zdrojů i vznik odpadu. Současně jsou centrem kreativity i inovací. Vedle globálních řetězců fast fashion zde vznikají a rozvíjejí se iniciativy spojené se slow fashion – **re-use centra, swapy, opravárenské dílny, upcylační projekty, lokální značky i cirkulární start-upy**. Právě městské prostředí tak vytváří prostor pro udržitelný design, nové materiály, cirkulární obchodní modely i návrat tradičních surovin (např. vlna, len, konopí) a místní výrobu.

Města navíc hrají klíčovou roli v tom, jaký „osud“ bude mít textil po odložení. Jsou tradičně zodpovědná za odpadové hospodářství, a to včetně textilního odpadu. Nová zákonná povinnost z roku 2025 ukládá obcím zajistit separovaný sběr textilního odpadu. Z hlediska cirkulární ekonomiky je přitom zásadní, aby systém nekončil u pouhého sběru, ale podporoval předcházení vzniku textilního odpadu a pokud už vznikne, podporoval jeho přednostní znovuvyžití a recyklaci, aby se textilní materiál udržel v oběhu co nejdéle a co nejméně končil ve spalovně či na skládkách.

Příklady ekosystémového přístupu evropských měst

Circular Glasgow: Iniciativa spuštěná v roce 2017 organizací Glasgow Chamber of Commerce, která podporuje místní podniky při přechodu na cirkulární ekonomiku prostřednictvím vzdělávání, networkingu a poradenství. Je součástí strategie udržitelnosti a ekonomického rozvoje města Glasgow a funguje ve spolupráci s Zero Waste Scotland a Glasgow City Council. Umožňuje multi-sektorální spolupráci firem, města, vládních agentur a akademické sféry.

Aktivity:

Leadership programy: vzdělávání v cirkulárních modelech
Poradenství a nástroje: databáze případových studií, praktické zdroje
Networking: Circular Glasgow Network, odborné akce a spolupráce
Podpora financování: pomoc s vyhledáváním podpory a investic

Příklady projektů:

Circular Economy Leadership Programme – vzdělávací program pro manažery
Circular Glasgow Network – síť pro sdílení praxe a společné projekty
Glasgow Circular Economy Route Map – strategický plán města pro klíčové sektory a opatření

Zkušenosti evropských měst (např. Amsterdam, Berlín, Glasgow a další) ukazují, že účinná transformace textilního systému nevzniká z jednotlivých izolovaných projektů, ale z dlouhodobě koordinované spolupráce napříč městskými aktéry. Tato města proto uplatňují tzv. **ekosystémový přístup, který vytváří rámec pro společnou vizi cirkularity, spolupráci, sdílení zdrojů a propojování iniciativ tak, aby se jejich dopady násobily. V praxi to znamená, že město nad rámec poskytování infrastruktury plní roli facilitátora – propojuje veřejnou správu, firmy, akademickou sféru a neziskový sektor, podporuje vzdělávání a osvětu a zároveň vytváří podmínky pro rozvoj lokálních „slow fashion“ iniciativ (re-use centra, swapy, opravárenské dílny, upcylače) i pro vznik a škálování cirkulárních start-upů.**

Circular Berlin: Nezisková organizace založená v roce 2018 s podporou programu **EIT Horizon 2020**, která podporuje rozvoj cirkulární ekonomiky v Berlíně prostřednictvím vzdělávání, komunitní spolupráce a strategických projektů. Zaměřuje se na stavebnictví, potraviny, textil, design a nakládání s odpady. Spolupracuje s místními podniky, neziskovými organizacemi, akademickou sférou i městskými institucemi, avšak není přímou městskou iniciativou.

Aktivity:

Budování znalostí – výzkumné a vzdělávací materiály, workshopy
Komunitní rozvoj – akce, sdílení osvědčených postupů
Strategické projekty – podpora cirkulárních inovací
Digitální podpora – online platformy, případové studie, networking

Příklady projektů:

Circular City Challenge – propojení měst s inovátory cirkulárních řešení
Circular Economy Mapping Week – mapa cirkulárních iniciativ v Berlíně
CIRCO Hub Berlin – vzdělávání designérů, architektů a firem v cirkulárním designu

Circular Innovation Collective Amsterdam: Regionální platforma spuštěná v roce 2022 s cílem posílit inovační ekosystém metropolitní oblasti Amsterdamu a odstraňovat překážky přechodu na cirkulární ekonomiku. Kombinuje fyzické aktivity (bootcampy, mentoring, tréninky) s digitálními nástroji pro sdílení znalostí a spolupráci. Pilotní program se zaměřil na textilní průmysl s plánem postupného rozšíření do dalších odvětví. Zapájí aktéry napříč textilním hodnotovým řetězcem (designéři, výrobci, prodejci, recyklační)

Aktivity:

Identifikace inovačních mezer – výzkum překážek v textilním řetězci
Akcelerační program – podpora startupů a SME v cirkulárním textilu
Budování komunity – akce a setkání stakeholderů
Financování a investice – nové finanční mechanismy a propojení s investory
Replikace a vzdělávání – sdílení osvědčených postupů a vzdělávací programy

Příklady projektů:

Publikace „Vize pro regenerativní a cirkulární textilní systém“
Akcelerační program pro cirkulární textil – 10 startupů, 60 pracovních míst, fundraising cca 40 mil. Kč



III. Teorie změny

Co je teorie změny?

Teorie změny je **metodickou pomůckou** pro pochopení vazeb a souvislostí i porozumění příčin a následků při plánování změn. Jedná se o logický rámec, který v dané struktuře pomáhá definovat vizi, cíle, očekávané výsledky a k tomu odpovídající aktivity.

Teorie změny vychází z **trojice základních otázek**, které tento přístup definují²¹:

- **Co chceme a můžeme změnit?** – definování konkrétních problémů, které lze intervencemi ovlivnit.
- **Jak toho chceme dosáhnout?** – mechanismus účinku prostřednictvím jasných opatření a aktivit.
- **Jak ověříme, že jsme byli úspěšní?** – systém hodnocení výstupů, výsledků a dopadů.

Proč teorie změny?

Textilní sektor v Praze představuje komplexní systém zahrnující široké spektrum aktérů, procesů a vazeb – od designu a výroby přes spotřebu, opětovné použití a sběr až po zpracování, infrastrukturu a veřejné politiky. Pro jeho uchopení a smysluplné plánování změn je zapotřebí rámec, který umožní nahlížet problematiku v její celistvosti.

Teorie změny je v tomto dokumentu použita jako metodický rámec pro formulaci společné vize žádoucí proměny textilního systému v Praze a pro popis logiky, jak této změny postupně dosáhnout. Umožňuje pojmenovat, jaké změny jsou v systému žádoucí, jaké aktivity a intervence k nim mohou přispět, za jakých předpokladů mohou fungovat a jaká rizika mohou jejich realizaci ovlivnit, a zároveň zachytit současný stav jako výchozí bod pro plánování dalšího postupu. Zároveň vytváří společný referenční rámec a sdílený jazyk pro spolupráci mezi městem, firmami, neziskovými organizacemi, akademickou sférou a dalšími aktéry.

Volba tohoto rámce reaguje také na absenci uceleného strategického materiálu, který by oblast textilu na úrovni města systematicky rozpracoval. Strategie Cirkulární Praha 2030 textil zmiňuje, avšak nerozvádí jej do potřebné hloubky. Teorie změny zde proto funguje jako praktická „mapa“ textilního ekosystému v Praze a jako podklad pro další rozhodování, rozvoj konkrétních opatření a jejich postupnou koordinaci směrem k cirkulárnímu textilnímu systému.

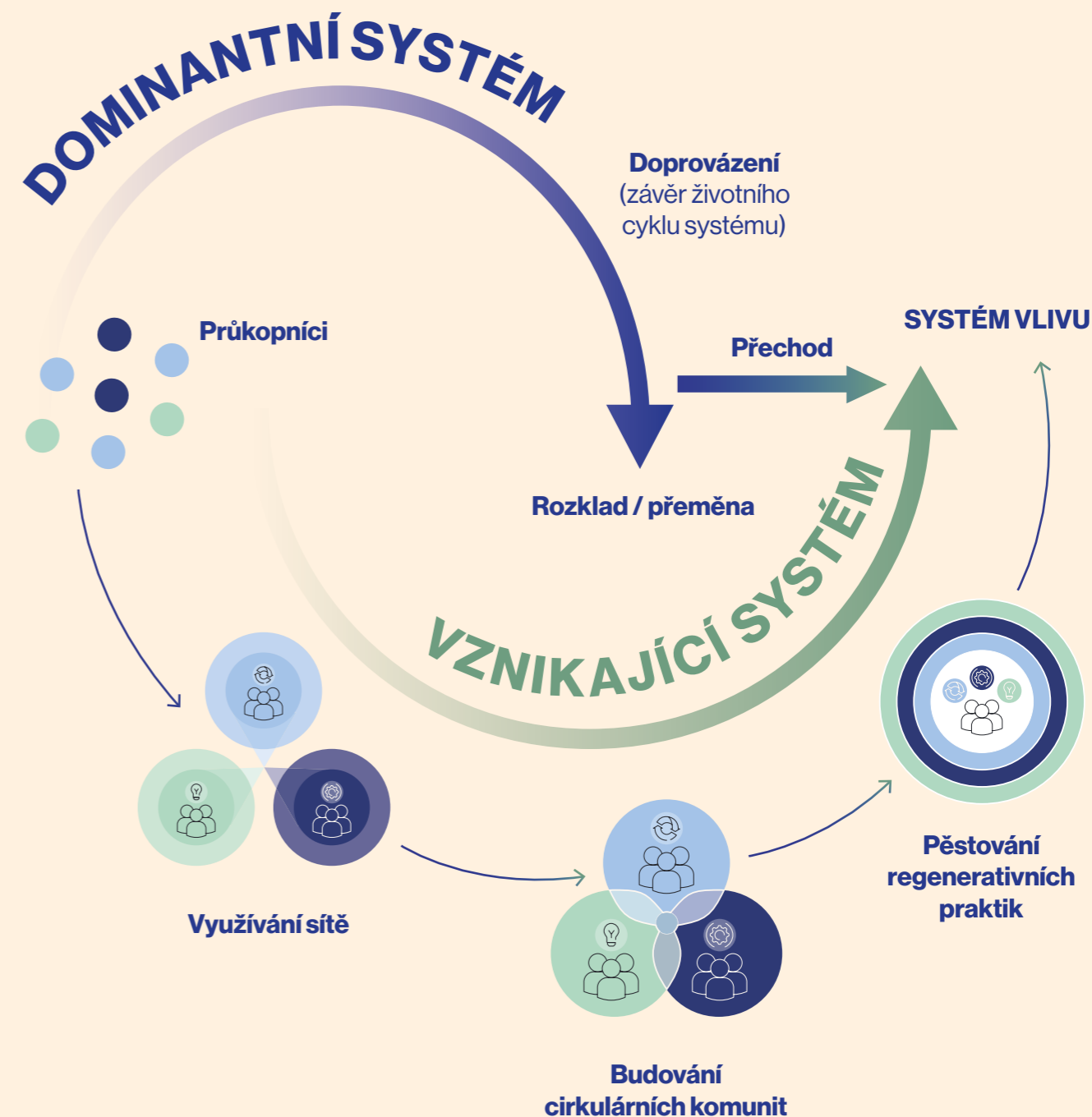
Inspirace, tvorba a zapojení aktérů

Při tvorbě Teorie změny jsme se inspirovali u zahraničních měst, které aplikují ekosystémový přístup, a také u organizací Ellen MacArthur Foundation či Metabolic, které se transformaci textilního odvětví v posledních letech intenzivně věnují a s Teorií změny pracují. Výsledná podoba Teorie změny pro Prahu však odráží specifika hlavního města Prahy i českého prostředí obecně a vznikla ve spolupráci s místními aktéry textilního ekosystému prostřednictvím dvou workshopů a individuálních konzultací.

Vize udržitelného nakládání s textilem i celá teorie změny jsou poměrně ambiciózní a jsme si vědomi, že je nelze realizovat v krátkém čase. Dobře to vystihuje obrázek níže, který ukazuje, že změna bude postupná a kromě nových legislativních požadavků na výrobce bude důležitá podpora zárodků nového udržitelného systému nakládání s textilem (tzv. průkopníků nového systému), a to od designu, přes výrobu, distribuci, znovuvyžití či recyklaci tak, aby textilního odpadu bylo ve městě co nejméně.

Naší ambicí při tvorbě Teorie změny bylo ukázat možné pákové efekty v krátkodobém, střednědobém i dlouhodobém časovém horizontu, které mohou žádoucí změny v textilním sektoru obecně, i na území hl. města Prahy, urychlit. Předpokladem je vytvoření spolupracujícího ekosystému města, byznysu, neziskových organizací, škol, vědy a výzkumu a zároveň zajištění nezbytné podpory veřejnosti.

²¹ Teorie změny



Obrázek 2: Tři etapy Teorie změny pro textilní sektor v Amsterdamu, znázorněné podle Berkana modelu dvou smyček. Zdroj: Circular Innovation Collective

IV. Teorie změny pro udržitelné nakládání s textilem na území hlavního města Prahy

Vize cirkulárního nakládání s textilem v hlavním městě Prahy

Praha se stává evropským lídrem v cirkulární textilní ekonomice díky ekosystémovému přístupu a vytváří podmínky, infrastrukturu a partnerství pro cirkulární nakládání s textilem, aby textilní materiály zůstávaly v oběhu co nejdéle a využívaly se co nejefektivněji.

Naplnění této vize je podmíněno realizací Teorie změny, která je rozpracována do pěti tematických pilířů:

1. Aktivní a informovaní občané
2. Dostupné informace a infrastruktura „slow fashion“
3. Propojený a podpůrný systém města při prevenci a nakládání s textilním odpadem
4. Cirkulární design, inovační byznys modely i materiály
5. Sdílená odpovědnost a aktivní podpora systémovým změnám v celém řetězci

1. Aktivní a informovaní občané

Vize

Občané Prahy jsou informováni a motivováni k odpovědnému zacházení s textilem. Chápejí oblečení nejen jako spotřební zboží, ale jako dlouhodobou hodnotu. Při nákupu zohledňují udržitelný design, materiálové složení a životnost výrobků. Spotřební chování se mění ve prospěch delší životnosti produktů.

Dopadové oblasti

- Spotřebitelské chování a motivace
- Vědomosti o dopadech textilního průmyslu
- Vnímání oblečení jako dlouhodobé hodnoty
- Osvěta a vzdělávání na školách i mezi veřejností

Žádoucí změny (výsledky)

- Občané využívají opravy, re-use, nákup z druhé ruky či swapy, čímž prodlužují dobu používání textilu a **aktivně předcházejí vzniku odpadu.**
- Oblečení je vnímáno nejen jako spotřební zboží, ale jako dlouhodobá hodnota. Lokální a udržitelná móda se dostává do popředí. Přestože nedokáže finančně konkurovat fast fashion při pořizovací ceně, občané si stále více uvědomují princip tzv. cost per wear, cenu v poměru k životnosti a využití oděvu, a chápejí ji jako dlouhodobě výhodnější investici.
- Občané rozumí environmentálním a sociálním dopadům textilního průmyslu.
- Nakupující vnímají dopady svých rozhodnutí, zajímají se o materiálové složení, životnost či LCA výrobků a aktivně volí odpovědně.
- Občané vědí, jak správně pečovat a udržovat své oblečení tak, aby vydrželo co nejdéle.
- Lidé vědí, kam a jak darovat nepotřebné oblečení pro charitativní účely.

Navrhované aktivity

- Školní vzdělávací programy (cirkulární nakládání s textilem, design, materiály, opravy, odpovědná spotřeba)
- Firemní edukační programy
- Veřejné kampaně – výstavy, happeningy, média, spolupráce s influencery
- Tematické kampaně zaměřené na motivaci k opravám (např. „Neopravitelné? Neexistuje.“)

Předpoklady: spolupráce s médii, školami a místními iniciativami; schopnost komunikovat téma srozumitelně a atraktivně (zejména mladé generaci); finanční a politická podpora

Rizika: silný tlak fast fashion, zejména online a na sociálních sítích (podpora impulzivních nákupů, rychlé trendy); ekonomická nejistota domácností (preferování nejnížší ceny); rozpor mezi deklarovaným zájmem a reálným chováním

Současný stav

- Motivace občanů k odpovědné spotřebě textilu je obecně nízká – přetrvává pohodlí „rychlé módy“, nízké povědomí a nedostatek pozitivních vzorů v médiích.
- Přesto podle průzkumu STEM²² **81 % obyvatel Prahy** uvádí, že jim záleží na správné likvidaci oblečení, aby bylo recyklováno nebo jinak využito, a 30 % má zájem získat o této problematice více informací.
- **Propagace rychlé módy na sociálních sítích** výrazně formuje nákupní chování mladých napříč pohlavími. V ČR považuje 72 % žen Gen Z sociální sítě za hlavní zdroj módní inspirace, zatímco u mužů Gen Z je dominantní inspirační platformou YouTube (74 %). Celkově Gen Z reaguje na doporučení influencerů zhruba 2× častěji než mileniálové. Přestože udržitelnost deklaruje téměř polovina, při online nákupu ji jako důležitou uvádí jen 18 %²³.

Aktivní aktéři a projekty

- **Občanské a komunitní iniciativy**
 - **Swap Prague:** pravidelné komunitní swapy oblečení, osvěta v oblasti slow fashion
 - **Federace nábytkových bank a re-use center:** zastřešuje menší iniciativy, koordinuje sdílení zkušeností a propagaci principů re-use
- **Vzdělávací, kulturní a kreativní platformy**
 - **Cirkulární školy (pod Pražským inovačním institutem):** vzdělávací program zaměřený na environmentální výchovu a principy cirkulární ekonomiky, včetně tématu cirkulárního textilu a práce s materiály ve školách
 - **MatériO':** materiálová knihovna a laboratoř inovací s ekologickými materiály, nabízí vzorky, konzultace a vzdělávání pro designéry
 - **Kampus Hyberská:** univerzitně-komunitní prostor (UK), kde probíhají vzdělávací a kulturní akce; součástí je dílna a programy zaměřené na udržitelnost, upcyklaci a práci s textilem
 - **Make More:** komunita makerů, workshopy a akce s přesahem k textilu a upcyklaci
- **Influenceri a média**
 - Například Rozálie Haškovcová, Slow Femme: popularizace slow fashion, šíření osvěty o cirkulárním textilu a ovlivňování spotřebitelského chování
- **Město**
 - **Podpora komunitních projektů v rámci dotačního programu** pro projekty na ochranu životního prostředí
 - **Podpora tématu v rámci projektu „re-use na školách“ a podpora re-use center na území města**



²² STEM (2025): Zacházení s textilním odpadem mezi obyvateli Prahy.

²³ GLAMI Fashion (Re)search (2022). Generace Z vs. Mileniálové: Jak nakupují módu?

2. Dostupné informace a infrastruktura „slow fashion“

Vize

Občané Prahy mají snadný přístup k opravám, re-use, výměně, darování a dalším službám spojeným s udržitelným nakládáním s textilem. Udržitelné textilní alternativy jsou cenově i geograficky dostupné a tvoří běžnou součást městského života.

Dopadové oblasti

- Dostupnost služeb re-use, oprav a půjčování
- Dostupnost služeb pro darování oděvů (sociální podniky, charitativní šatníky, oděvní banka)
- Dostupnost udržitelné módy jako běžného standardu
- Koordinace, přehlednost a provázanost nabídky služeb

Žádoucí změny (výsledky)

- Opravní, re-use centra, swapy, charitativní šatníky a půjčovny jsou cenově i geograficky dostupné ve všech městských částech.
- Existuje přehledná digitální mapa opraváren, re-use míst a lokálních projektů
- Udržitelné textilní alternativy tvoří důležitou součást prevence vzniku odpadu

Navrhované aktivity

- **Komunitní a městské opravárny, šicí dílny, re-use centra** podpořená městem (např. formou poskytnutí prostor)
- **Komunitní aktivity** (swapy, re-use dny, bleší trhy apod.)
- **Otevřené dílny a workshopy** (upcylace, základní šití a opravy, údržba oděvů) – pravidelně v knihovnách, komunitních centrech a školách; ve spolupráci s místními opravárenami a lektory
- **Finanční podpora oprav** – např. daňové pobídky, zvýhodněné služby, vouchery na opravy (například po vzoru Vídně nebo Francie)

Příklady ze zahraničí:

- **REPAIR DEAL (Berlín, Německo):** Pilotní projekt z dílny platformy **Circular Berlin** nabízí obyvatelům 50 % slevu na opravu jedné džíny u zapojených opravářů, kterou lze uplatnit přes jednoduchou digitální platformu. Probíhá 09/2025–11/2026 a je financován z evropského programu SOLSTICE.
- **Wiener Reparaturbon (Vídeň, Rakousko)** – městský voucher na opravy: 50 % ceny, max. 100 €, sleva se uplatní přímo na faktuře u zapojených opravářů. Program běží od 2020, průběžně se rozšiřuje a je financovaný městem Vídně.
- **The Repair Bonus – textil/obuv (Francie)** – finanční bonus na opravy oděvů a obuvi 6–25 €, uplatnitelný přímo u certifikovaných opravců Refashion. Program je financovaný z EPR prostřednictvím organizace **Refashion** a vznikl v rámci francouzského zákona AGECE (anti-plytvací zákon podporující cirkulární ekonomiku).
- **Digitální rozcestník** – „Cirkulární mapa“ opraváren, re-use míst, lokálních projektů
 - **Příklad ze zahraničí: A-Gain Guide (Berlín, Hamburk):** přehledná digitální mapa opraváren, second-handů, repair kafés a upcyláčnických studií ve městě; funguje jako lokální průvodce a je replikovatelná.
- Koordináční platforma pro spolupráci města, firem, škol a dalších aktérů

Předpoklady: dostupné financování na opravy a re-use centra, cenově dostupné prostory pro „slow fashion“ aktivity

Rizika: nedostatečná poptávka, nekvalitní či příliš drahé služby

Současný stav

- V Praze existuje řada aktivit (swapy, re-use dny, DIY opravárenské dílny, osvětové výstavy), které podporuje a metodicky vede město, stále je zde však potenciál dalšího růstu.
- Swapy oblečení, re-use centra i dobročinné obchody se potýkají s tím, co dělat s neprodanými či nevyměněnými věcmi. Příliv levného, nekvalitního textilu, přibývající množství neprodejných kusů a rostoucí zátěž spojená s jejich tříděním a dalším nakládáním představují pro tyto iniciativy do budoucna omezení i riziko.
- Opravní, re-use centra a opravárenské služby nejsou rozmístěny rovnoměrně – některé městské části nemají dostatečné pokrytí.
- Re-use centra navštěvuje jen 7 % české populace a 71 % lidí nikdy neupcylkovalo²⁴.
- Fast fashion řetězce zavádějí vlastní programy na recyklaci textilu (např. Primark „Textile Takeback“), jejich transparentnost je však sporná – často dochází k downcyclingu či spalování, což představuje riziko greenwashingu²⁵.
- Opravy jsou často finančně neatraktivní – cena opravy převyšuje cenu nového produktu.
- K profesionální opravě oděvů se uchyluje pouze 14 % Pražanů.
- V ČR zatím není zavedena rozšířená odpovědnost výrobců (EPR) pro textil.
- Chybí silná mediální a institucionální podpora.

Aktivní aktéři a projekty

- **Občanské a komunitní iniciativy**
 - **Swap Prague:** pravidelné komunitní swapy oblečení, osvěta v oblasti slow fashion
 - **Federace nábytkových bank a re-use center:** zastřešuje menší iniciativy, koordinuje sdílení zkušeností a propagaci principů re-use
- **Vzdělávací, kulturní a kreativní platformy**
- **Opravárenské služby a dílny**
 - Lokální krejčovství, opravní obuvi a textilu.
 - **Opravme Česko:** platforma a mapa opravářů (včetně textilu), propojující občany se službami oprav a podporující prodlužování životnosti věcí.
 - **Dílny:** HW Lab, SOŠ Jarov, DDM Praha, Akademie řemesel Praha - Střední škola technická, UMPRUM.
- **Sociálně-environmentální projekty**
 - **Oděvní banka:** sběr a distribuce oblečení pro potřebné; propojuje sociální pomoc s prevencí odpadu.
 - Projekt „**Obleč Prahu**“ – sběr, třídění a další využití oděvů ve spolupráci s neziskovými partnery.
 - **Nadace a charitativní obchody**
 - **Sue Ryder, Adra, Moment, Cesta domů:** provoz charitativních second-handů; výnosy podporují sociální a zdravotní služby.
 - **Diakonie, Naděje, Charita ČR:** charitativní prodej spojený s podporou sociálního sektoru.
 - **Šatník Praha**
- **Podnikatelské subjekty**
 - **Textile Mountain:** obchod s textilními přebytky a místo pro workshopy
 - **Genesis: aplikace Eko-výzva** – digitální nástroj motivující občany k odevzdávání použitého textilu; za třídění získávají kredity uplatnitelné při nákupu v e-shopu Genesis²⁶
- **Obchodní centra**
 - **Westfield, Černý Most** – pilotní akce, výstavy, festival udržitelné módy (Westfield Good Festival)
- **Město**
 - Město garantuje zákonné povinnosti – separaci textilu i prevenci vzniku odpadu.
 - Dotační program města pro projekty na ochranu životního prostředí (Swap Prague, Genesis a další...) a podpora dalších projektů.
 - Re-use dny na MČ = Organizace Re-use dnů na MČ (s podporou magistrátu)
 - Město realizuje osvětovou kampaň cílenou na separaci textilu (letáčky v MHD)
 - Město připravuje Cirkulární mapu – digitální rozcestník, který obyvatelům Prahy poskytne pohromadě všechny dostupné informace ohledně možných způsobů nakládání s odpadem všech kategorií s důrazem na nabídku služeb předcházející likvidaci, tzn. opravy, darování, apod.
- **Univerzity**
 - UMPRUM: městem podpořená série kurzů úprav a upcylace textilu (celoživotní vzdělávání) – jednodenní kurzy úprav a upcylingu textilu otevřené široké veřejnosti

²⁴ Ministerstvo životního prostředí (2024): Češi nevyužívají re-use centra a málo obnovují staré věci. Rádi utrácí za nové oblečení a udržitelnost neřeší.

²⁵ Changing Markets (2023): Take-Back Trickery: an investigation into clothing take-back schemes

²⁶ Magistrát hlavního města Prahy (2025): Praha podporuje chytré třídění použitého textilu, při kterém je možné získat kredity na nákup nového oblečení.

3. Propojený a podpůrný systém města při prevenci a nakládání s textilním odpadem

Vize

Praha buduje digitálně i fyzicky propojenou infrastrukturu, která umožňuje **efektivní sběr, třídění a spolupráci všech aktérů (město, firmy, občané) na uzavírání materiálových toků**. Vytříděný textil se dále využívá a omezuje se množství textilu, který putuje na skládky či do spaloven. Město aktivně vystupuje jako koordinátor a nastavuje podmínky pro sledování a sdílení dat o materiálových tocích textilu ve městě. Město podporuje cirkulární postupy i prostřednictvím veřejných zakázek. Díky dlouhodobé politické podpoře a stabilnímu financování se sektor rozvíjí a minimalizuje se vznik textilního odpadu.

Dopadové oblasti

- Infrastruktura pro sběr, třídění a redistribuci
- Digitalizace a datová propojenost
- Koordinace mezi aktéry
- Veřejné financování a podpora
- Vzdělávání městských organizací a firem a podpora jejich přechodu na cirkulární ekonomiku

Žádoucí změny (výsledky)

- **Praha má funkční a jednotnou síť sběrných a třídících míst.**
- **Materiálové toky textilu jsou digitálně sledovatelné a optimalizované** díky kvalitním datům a sdílené platformě (transparentnost, digitální mapa).
- **Fungují sdílené digitální nástroje** – mapa a databáze sběrných míst, přehled toků i koncových řešení.
- Inspirací je projekt Tracing Textile Waste (Amsterdam), zaměřený na transparentnost a efektivní třídění textilu.
- **Probíhají pilotní spolupráce s vybranými řetězci.** Firmy se aktivně zapojují do předcházení vzniku textilního odpadu.
- **Město a městské organizace se stávají aktivním koordinátorem a zadavatelem veřejných zakázek s cirkulárními kritérii**, čímž přecházejí od role „sledovatele“ k roli tvůrce změn.
- **Systém má i díky EPR zajištěné dlouhodobé financování a politickou podporu**, bez nichž není možné udržitelné fungování.

Navrhované aktivity

- **Infrastruktura a digitalizace**
 - Vznik jednotné sběrné sítě pro textil ve spolupráci s partnery
 - Digitalizace sběru prostřednictvím QR kódů, interaktivní mapy a pravidelný reporting materiálových toků
 - Zlepšení informovanosti veřejnosti pomocí QR kódů přímo na kontejnerech, které nabídnou jasný návod, co do nich patří a co ne
 - Vytvoření sdílené městské platformy pro data, spolupráci a matchmaking mezi aktéry
- **Role města a veřejné zakázky**
 - Změna kritérií veřejných zakázek s cílem systematicky podporovat re-use a cirkulární řešení
 - Možné omezení či zákaz reklamy fast fashion (billboardy, digitální nosiče, MHD) s cílem snížit její dopad na spotřební chování
 - Příklad dobré praxe: **Haarlem (Nizozemsko)** v roce 2024 schválil zákaz reklam na fosilní produkty a průmyslové zemědělství na městských plochách. U zastávkových „abri“ začne platit od **1. 1. 2026**²⁷.
- **Inovace a podnikání**
 - Podpora inovací v oblasti zpracování a opětovného využití textilu prostřednictvím hackathonů, inovačních voutcherů a dalších nástrojů (město i privátní sféra)
 - Finanční a provozní podpora start-upů, lokálních hráčů a nových iniciativ v oblasti „slow fashion“ nebo recyklace textilu (např. využití a zpracování poškozeného nebo špinavého textilu)
 - Vytvoření sítě podniků ochotných spolupracovat na cirkulárních iniciativách a inovacích
- **Vzdělávání a sdílení znalostí**
 - Založení programu pro vzdělávání designérů, startupů a firem v oblasti cirkulárních inovací
 - Vytvoření databáze inspirativních případových studií (podobně jako Circular Glasgow) jako nástroje pro sdílení dobré praxe

²⁷World Without Fossil Ads (2024): Haarlem introduces a ban on advertisements for fossil products and industrially produced meat on municipal advertising spaces.

Předpoklady: dostatečné kapacity uvnitř města; kapacity pro spolupráci mezi městem, firmami, NNO a akademickou sférou; stabilní financování a politická podpora (nutné pro dlouhodobé fungování systému), funkční datová a technická infrastruktura (sběr, sdílení a kompatibilita dat o textilu), existence koncových řešení

Rizika: slabá koordinace a překryvy rolí; technická nekompatibilita, nestabilní financování, nízká kvalita nebo nedostupnost dat (znemožní optimalizaci toků), nedostatek kapacit na koncové zpracování (třídírny, recyklace)

Současný stav

- **Sběr a třídění textilu**
 - V Praze působí více organizací (neziskové i komerční), které zajišťují separovaný sběr textilu na městských částech, avšak bez jednotného systému a koordinace hl. m. Prahy.
 - Je patrná snaha města o sjednocení systému a jeho větší kontrolu.
- **Sdílení dat a transparentnost**
 - Firmy, neziskové organizace ani město si vzájemně nepředávají ucelené informace o sběru, třídění a dalším využití textilu. Chybí provázaná data o materiálových tocích, která jsou nezbytná pro lepší pochopení problému i navržení účinnějších řešení.
 - Chybí přehled zejména o textilu z privátního sektoru (např. neprodané či vrácené zboží), u kterého není jasné, kolik končí ve spalovnách nebo na skládkách.
 - Digitální mapa sběrných míst v rámci projektu **Obleč Prahu** byla vytvořena, ale není systematicky využívána, propagována a obsahuje zatím neúplná data.
- **Legislativní a finanční rámec**
 - Česká republika se připravuje na zavedení systému EPR pro textil, který by spolufinancoval sběr, třídění a recyklaci. Jeho zavedení je klíčové pro stabilitu systému třídění a recyklace.
- **Role města**
 - Strategický rámec Cirkulární Praha 2030 řadí textil pod oblast nakládání s odpady, ale bez samostatné strategie specificky pro textil. Město realizuje dílčí projekty, ale zatím chybí koordinovaný ekosystémový přístup, který by podpořil možné synergie jednotlivých projektů (např. **Obleč Prahu** a **Eko-výzva**).



4. Cirkulární design, inovační byznys modely i materiály

Vize

Firmy přicházejí s novými udržitelnými byznys modely pro textil, designéři a výrobci v Praze běžně využívají principy cirkulárního designu. Produkty jsou navrženy pro dlouhou životnost, opravitelnost a recyklaci. Město podporuje propagaci udržitelné módy, udržitelné byznys modely a inovace v textilním sektoru a spolupráci aktérů udržitelné módy (SŠ a VŠ, designéři, místní výrobci) skrze investice, zakázky i přístup k prostorům a platformám. Design se stává nástrojem systémové změny.

Dopadové oblasti

- Inovativní materiály a lokální zdroje
- Inovativní a udržitelné byznys modely
- Cirkulární design a výroba
- Podpora lokálních inovací (nejen ze strany města) a spolupráce s výzkumem

Žádoucí změny (výsledky)

- **Existuje propojení mezi výzkumem, designem a komerční sférou**, což umožňuje rychlejší přenos inovací do praxe.
- **Vznikají nové podniky a start-upy** se zaměřením na cirkulární modely v režimu slow fashion, např. oděvní půjčovny, služby na předplatné, refashion platformy, „produkt jako služba“, sdílené šatníky či refurbishment (renovace a znovupoužití).
- **Městské zakázky aktivně podporují lokální cirkulární výrobu** a stávají se nástrojem pro rozvoj inovativního ekosystému.
- **Město poskytuje prostory a mentoring** pro pilotní projekty a nové značky, čímž vytváří potřebnou podpůrnou infrastrukturu.

Navrhované aktivity

- **Edukace a změna mindsetu**
 - Školení pro designéry, školy a veřejnost (hands-on workshopy, akce ve veřejném prostoru).
 - Programy zvyšující povědomí o materiálech, jejich ceně a dopadech – motivace k opravám a údržbě místo nákupu nového
- **Textilní lab a sdílená infrastruktura**
 - Zřízení textilního labu jako otevřeného centra s dílnami, moderními technologiemi a inkubátorem pro nové projekty, doplněného o prodejní prostor pro podporu a prezentaci tvorby mladých designérů – fyzické místo pro designéry, studenty i veřejnost, kde se experimentuje, učí a **textilu se vrací jeho hodnota**
 - **Příklad ze zahraničí:**
 - **TEXTIELLAB (Tilburg, Nizozemsko):** Otevřená textilní laboratoř uvnitř TextielMuseum pro výzkum a prototypování (digitální tkaní, 3D pletení, výšivku a laser) s expertním týmem, rezidencemi/stážemi a spolupráce s firmami. Funguje od 2005; financována převážně z veřejných zdrojů (ministerstvo OCW, Provincie Noord-Brabant, Město Tilburg), od 2021 se statutem rozvojové instituce se systematickou dotací.
- **Podpora designu a inovací**
 - Katalog příkladů cirkulárního designu
 - Ocenění pro cirkulární inovace jako motivační prvek
 - Business mentoring a vzdělávací programy pro startupy, firmy a specificky pro designéry v oblasti konkurenceschopnosti a marketingu
 - Propojení výzkumu s firmami a aplikovaný výzkum (včetně lepšího napojení na výrobu)
- **Městské zakázky**
 - Grantové výzvy a podpora vývoje nových materiálů (vyhodnocených metodou LCA)
 - Městské zakázky preferují inovativní materiály, opravitelnost a využití textilních recyklátů (např. mobiliář, knihobudky, školní interiéry)
- **Spolupráce a transfer know-how**
 - Napojení na evropské a globální platformy pro sdílení dobré praxe, ale i stáže či společné akce

Předpoklady: dostupnost kvalitních materiálů a technologií (recykláty, biomateriály, vybavené dílny, LCA nástroje); know-how (technici, mentoři, napojení na SŠ/VŠ a výzkum; projektové kapacity); přívětivé prostředí pro inovace (granty/pobídky, možnost pilotů, flexibilní správa prostor); poptávka po cirkulárním designu (zájem veřejnosti, firem a městských organizací)

Rizika: izolovanost projektů (slabé napojení na průmysl a školy); absence/stabilita státní podpory (kolísající financování, krátké grantové cykly); nepružnost veřejných zakázek (procedury brzdí testování a škálování inovací); nedostatek motivace malých výrobců (kapacity, nejistá návratnost, administrativní zátěž)

Současný stav

- **Přítomnost značek, prodejců a designérů**
 - Prodejci udržitelné a cirkulární módy: například Freshlabels (multibrandový obchod s podílem značek s vysokým standardem udržitelnosti nad 75 %), NILA (kurátorský výběr udržitelných značek, designu i vlastní tvorby), GreenButik, ETIKBUTIK, Tvorba store (výběr české autorské tvorby)
 - Značky a designéři pracující s principy cirkulárního designu: například Martina Špetlová, Sisters Conspiracy, Balance is Motion, Overall Office, Recycle Store, Studio Geometr, Ecoria a další lokální ateliéry
 - Textile Mountain – prostor kombinující prodej látek z přebytků továren a kurzy šití/upcyklace
 - Přestože přesná data o počtu těchto subjektů chybí, z veřejného prostoru i nabídky na trhu je patrný jejich postupný rozvoj.
 - Mnoho designérů dnes nabízí opravy a udržitelné služby, veřejnost však o těchto možnostech často vůbec neví kvůli slabé komunikaci a nízké viditelnosti.
- **Prodejní eventy a festivaly**
 - **Dyzajnmarket** – největší trh autorské tvorby v ČR, zahrnuje i značky s udržitelnými materiály a lokální výrobo.
 - **lemarket** – kurátorsky vybraný pop-up market s důrazem na etický a kvalitní design
 - **MINT Market** – trh nezávislé módy, šperků a doplňků s udržitelným a originálním přístupem
 - **Slou days** – festival zaměřený na udržitelnou módu, organickou kosmetiku a doplňky
 - **Designblok** – největší a nejnavštěvovanější přehlídka a prodej současného designu a módy v České republice i ve střední Evropě
 - **Fashion Revolution Week** – každoroční kampaň zaměřená na etiku a transparentnost v módním průmyslu, probíhá na různých místech po Praze (kulturní centra, galerie, veřejné prostory) formou workshopů, diskuzí, promítání a pop-up prodeje udržitelných značek
 - **Westfield Good Festival**
 - **SWAP Festival**
- **Výzkum, vzdělávání a osvěta**
 - **MatériO** – knihovna a databáze inovativních materiálů, která poskytuje podporu designérům a výrobcům při hledání udržitelných řešení
 - **UMPRUM – Ateliér textilu** – s programy zaměřenými na udržitelný design a inovativní materiály
 - Nově otevřená budova Mikulandská poskytuje studentům moderní technologické zázemí, čímž se rozšiřují možnosti pro výzkum i praktickou aplikaci udržitelných postupů.
 - **Vybrané střední školy s textilním zaměřením** (například Vyšší odborná škola textilních řemesel a Střední umělecká škola textilních řemesel) – připravují nové odborníky v oblasti textilu s důrazem na moderní technologie a recyklaci
 - **Kamila Boudová** – módní konzultantka a lektorka zaměřená na udržitelný rozvoj módního průmyslu
- **Bariéry**
 - Chybí přesná data o počtu subjektů a jejich dopadu na lokální ekonomiku i množství materiálu ušetřeného díky cirkulární praxi.
 - Nízká viditelnost těchto aktivit v široké veřejnosti a absence systematické podpory města.
 - Vyšší cena cirkulárních produktů a nedostatek informovanosti spotřebitelů o skutečných nákladech produkce mohou bránit širšímu přijetí udržitelných alternativ.
 - Studie o překážkách cirkulární ekonomiky v textilním průmyslu (2023)²⁸ uvádí, že současný systém dostatečně nemotivuje výrobce k navrhování produktů určených k opětovnému použití či recyklaci, což vede k nižší kvalitě značné části produkce.

²⁸ Barriers to the Circular Economy in Textile Industry: A Case Study of the Czech Republic (2023)

5. Sdílená odpovědnost a aktivní podpora systémovým změnám v celém řetězci

Vize

Pražský textilní ekosystém aktivně napomáhá ve spolupráci se státní správou na národní úrovni realizaci systémových změn v textilním sektoru, které vedou k posílení cirkularity materiálů a předcházení vzniku textilního odpadu. Každý ak-tér – od návrhu přes výrobu, distribuci až po občana – nese odpovědnost za celý životní cyklus textilu. Pravidla jako EPR, ekomodulace nebo udržitelné veřejné zakázky nastavují férové podmínky a podporují spolupráci napříč sekto-rem. Spotřebitelé mají přístup k transparentním informacím.

Dopadové oblasti

- Regulační rámec a udržitelné standardy
- Transparentnost a sledovatelnost
- Férové rozdělení nákladů
- Podpora sociální ekonomiky (sociálních podniků)

Žádoucí změny (výsledky)

- **EPR systém pro textil v ČR i na území hl. m. Prahy je zavedený, funkční a kontrolovaný.**
- **Značky a distributoři nesou odpovědnost za celý životní cyklus textilu.**
- **Spotřebitelé mají přístup k informacím** – např. prostřednictvím digitálních pasů produktů, které zajišťují transpa-rentnost či zveřejňováním informací o materiálových tocích textilu na území hl. m. Prahy.
- **Designéři běžně uplatňují cirkulární principy** při návrhu produktů a služeb.
- **Na trhu jsou dostupné produkty z recyklátů a biomateriálů**, které se stávají běžnou praxí, nikoliv jen pilotními projekty.
- **Město využívá veřejné zakázky k prosazování cirkulárních řešení.**
- **Město využívá dostupné evropské i národní zdroje k pilotáži a šíření cirkulárních řešení.**
- **Existuje podpora sociálních podniků**, včetně tréninkových programů a integračních re-use center.

Navrhované aktivity

- **Vzdělávání firem** o povinnostech a příležitostech v rámci EPR, digitálního pasu výrobků a ekodesignu
- **Komunikace s národní úrovní při přípravě a zavádění nové legislativy** (EPR a další)
- **Městská metodika pro veřejné zakázky**, která zohledňuje textilní dopady a preferuje cirkulární řešení
- Partnerství a cross-sector spolupráce na území Česka i v zahraničí
- Výzkum, pilotní projekty a městské laboratoře
- Metodika komunikace s dodavateli pro zavádění udržitelné spolupráce v textilním průmyslu

Předpoklady: změna legislativy na národní úrovni (EPR, ekodesign); zapojení evropských iniciativ a tlak zdola (platfor-my, občanské iniciativy); stabilní financování a jasná governance/vymahatelnost; dostupná data a standardy (digitální pasy, interoperabilita, sdílení dat)

Rizika: pomalý legislativní proces, fragmentace kompetencí a slabá koordinace (město–EPR–firmy); nízká kvalita/ne-shoda dat, greenwashing

Současný stav

- Povinný separovaný sběr textilu: od 1. 1. 2025 má Praha povinnost zajišťovat oddělený sběr textilního odpadu podle novely zákona o odpadech. Sběr probíhá ve sběrných dvorech a postupně se rozšiřuje do ulic formou městem za-smluvněných kontejnerů. Aktuálně je v ulicích v rámci městských částí umístěno 40 kontejnerů na textil.
- EPR pro textil je na národní úrovni v přípravě na Ministerstvu životního prostředí v návaznosti na schválenou evrop-skou legislativu. Zavedení EPR zajistí finanční zdroje od výrobců na provoz sběru a recyklaci vyříděného textilu.
- Legislativa v přípravě: kromě EPR se očekává implementace i dalších předpisů EU (ekodesign, digitální pasy výrob-ků), které stanoví povinnosti pro celý životní cyklus textilu.
- **Absence regulace digitálních platform a e-shopů:** v EU i v ČR chybí účinný dohled; ročně přichází do ČR při-bližně 50 milionů nezdaněných balíčků (ztráta až 9 mld. Kč²⁹), což narušuje férové podmínky i v textilním sektoru. Tento fakt neřeší ani navržený systém EPR, který se na internetové obchody nevztahuje.
- **Strategie Cirkulární Česko 2040 a akční plán Cirkulární Česko pro období 2022–2027³⁰** již zahrnují i oblast textilu. Dokumenty stanovují cíle zaměřené na posilování inovací pro podporu opětovného využití textilu, vyhodno-cování možnosti zvyšování recyklovaného obsahu a podporu obchodních modelů, které nebudou preferovat tzv. rychlou módu.

Aktivní aktéři

- **Asociace textilního-oděvního-kožedělného průmyslu (ATOK):** iniciuje a koordinuje platformu ATOK pro cirku-lární textil, v níž členové vstupují do jednání při vytváření evropských norem a spolupracují při řešení životního cyklu svých výrobků
- **Změna k lepšímu:** byznysová platforma pro udržitelnou ekonomickou transformaci, která sleduje a připomínkuje i legislativní změny v textilním sektoru
- **INCIEN:** think-tank realizující vlastní výzkum, studie a analýzy pro tvůrce politik, firmy a další stakeholdery v oblasti cirkulární ekonomiky
- **Regionální inovační centra a výzkumné instituce** (realizace pilotních projektů v oblasti cirkulární ekonomiky)



²⁹ Euractiv (2023): Podcast Dvořáková – Proti čínským tržištím jde zakročit hned, zákony na to máme, musíme je ale vymáhat.

³⁰ Ministerstvo životního prostředí (2022): Akční plán Cirkulární Česko 2040 pro období 2022–2027.

V. Závěr a další kroky

Z předložené analýzy vyplývá, že řešením pro omezení negativních dopadů textilu, tedy snižování globálního znečištění, zdravotních rizik či efektivnější nakládání s přírodními materiály, je **předcházení vzniku textilního odpadu**. Fakticky to znamená zavedení cirkulárních principů do textilního sektoru a změna spotřebitelského chování, kde bude převažovat kvalita, trvanlivost, opravitelnost a recyklovatelnost nad kvantitou textilních produktů s krátkou životností. Ve zkratce, **spotřebovat méně a kvalitněji**.

Předložená Teorie změny ukazuje dílčí strategie, jak toho dosáhnout. Kromě dostupných informací pro spotřebitele (typu digitálních pasů výrobků) a potřebných **vzdělávacích a osvětových kampaní** bude podstatná také **dostupná slow fashion a re-use infrastruktura**, která změnu spotřebitelského chování umožní, stejně jako dostupnost kvalitních textilních výrobků na trhu, jejichž **materiály i design budou respektovat principy cirkularity**. **Digitalizace textilní výroby je trendem, který může tyto změny podpořit**.

Z hlediska měst a městských ekosystémů se ukazuje potřeba koordinace dílčích aktivit jednotlivých hráčů, kteří zastupují veřejnou správu, byznys, nevládní organizace či akademickou sféru, aby vznikl **fungující cirkulární městský ekosystém**, který podpoří realizaci potřebných změn, synergie mezi jednotlivými aktéry a povede k cirkulárnímu nakládání s textilními materiály, technologickým i procesním inovacím, jejichž výsledkem bude co nejméně nevyužitého textilního odpadu.

V rámci projektu Prague Smart Akcelerátor+ (PSA+), který realizuje v letech 2024–2026 Pražský inovační institut, z.ú., jsme si dali za cíl v návaznosti na Akční plán strategie Cirkulární Praha 2030 podpořit vznik **koordinační platformy Cirkulární Praha (viz projektová karta SC6/1) a pracovní skupiny pro textil (projektová karta SC 4/17 – separovaný sběr textilu)**, která propojí aktéry textilního ekosystému, pomůže identifikovat potřeby a překážky pro cirkulární nakládání s textilem a podpoří vznik a realizaci nových intervencí, které přispějí k cirkulárnímu nakládání s textilem na území hl. m. Prahy. Pracovní skupina se schází 2× ročně, přípravu setkání zajišťuje Pii, a to v úzké spolupráci s hl. m. Prahou a dalšími partnery/členy pracovní skupiny.

Předložená Teorie změny slouží jako základní analytický podklad pro činnost platformy Cirkulární Praha a její vznikající pracovní skupiny pro textil. Vznikla ve spolupráci týmu PSA+ (Zuzana Drhová, Martina Migilová a Milada Karasová) s expertkou na cirkulární textilní strategie Evou Lalákovou z Amsterdamu a koordinátorkou pro cirkulární ekonomiku hl. m. Prahy Pavlou Antonínovou a dále na základě analýz dobré zahraniční praxe, dvou setkání inovační platformy a jedné expertní focus group, kterých se zúčastnilo přes 40 zástupců textilního ekosystému v Praze, kteří zastupují v podstatě celý hodnotový řetězec a všechny typy aktérů, tj. firmy, asociace, nevládní organizace, školy, výzkumníky i veřejnou správu.

Teorie změny je shrnující dokument, který identifikuje potřebné změny z hlediska dlouhodobých, střednědobých i krátkodobých cílů. Jedná se o živý dokument, který bude průběžně upravován dle aktuálního vývoje situace (nová legislativa, nové potřeby členů pracovní skupiny, nové finanční příležitosti apod.). **V navazující fázi budou vytvořeny indikátory pro sledování plnění cílů.**

Dlouhodobý cíl:

- **Předcházet vzniku textilního odpadu** na území hl. m. Prahy, spotřebovat méně a kvalitněji, vytvořit podmínky, infrastrukturu a partnerství pro cirkulární nakládání s textilem, aby textilní materiály zůstávaly v oběhu co nejdéle a využívaly se co nejefektivněji.

Střednědobý cíl:

- **Fungující cirkulární městský ekosystém**, který podpoří synergie mezi jednotlivými aktéry a realizaci potřebných změn na základě sledovaných dat a povede k cirkulárnímu nakládání s textilními materiály, technologickým i procesním inovacím, jejichž výsledkem bude co nejméně nevyužitého textilního odpadu na území hl. m. Prahy.

Krátkodobý cíl:

- **Navrhnout a zprovoznit systém sběru dat o materiálových textilních tocích v Praze** se zapojením členů pracovní skupiny Cirkulární Praha, podpořit spolupráci veřejné správy a soukromého sektoru při sdílení dat.
- Zprovoznit **Cirkulární mapu a podpořit její využívání veřejností**.
- Zlepšit informovanost veřejnosti o celém systému nakládání s textilem, např. pomocí QR kódů přímo na kontejnerech, které nabídnou jasný návod, jak se kterým typem textilu naložit (charita x recyklace). Realizace ve spolupráci s Magistrátem hl. m. Prahy a svozovými firmami.
- Zaměřit se na osvětu a vzdělávání a inovace v tom, jak a s kým téma komunikovat, využít synergie různých komunikačních kanálů a koordinace mezi aktéry (město, nevládní organizace, firmy, akademická půda). Podpořit a rozvíjet stávající aktivity zaměřené na osvětu, vzdělávání a předcházení vzniku odpadu (re-use dny na MČ, síť re-use center a opraváren).
- Vytvořit platformu pro sdílení domácích i zahraničních zkušeností, včetně databáze inspirativních případových studií (podobně jako Circular Glasgow) jako nástroje pro sdílení dobré praxe, a to pro veřejnou správu i soukromý sektor.
- Podpořit záměr **vzniku textilního hubu**, zaměřeného na cirkulární design a digitalizaci, osvětu a vzdělávání v nových textilních technologiích a materiálech.



Příloha 1: Legislativní rámec EU

Akční plán pro oběhové hospodářství EU má změnit způsob, jakým jsou výrobky, včetně textilu, navrhovány, vyráběny, používány a zpracovávány po skončení životnosti. Cílem je oddělit ekonomický růst od spotřeby primárních zdrojů a vzniku odpadu. V oblasti textilu podporuje přechod od modelu fast fashion k odolnějším, opravitelným a recyklovatelným výrobkům a vytváří rámec pro další sektorové opatření a nástroje.

Strategie EU pro udržitelné a oběhové textilie je sektorová strategie, jejímž cílem je urychlit přechod textilního odvětví k cirkulární ekonomice. Slouží jako výchozí dokument pro legislativní reformy v textilním sektoru a nastavuje rámec pro následnou závaznou regulaci a omezení spalování a skládkování textilií.

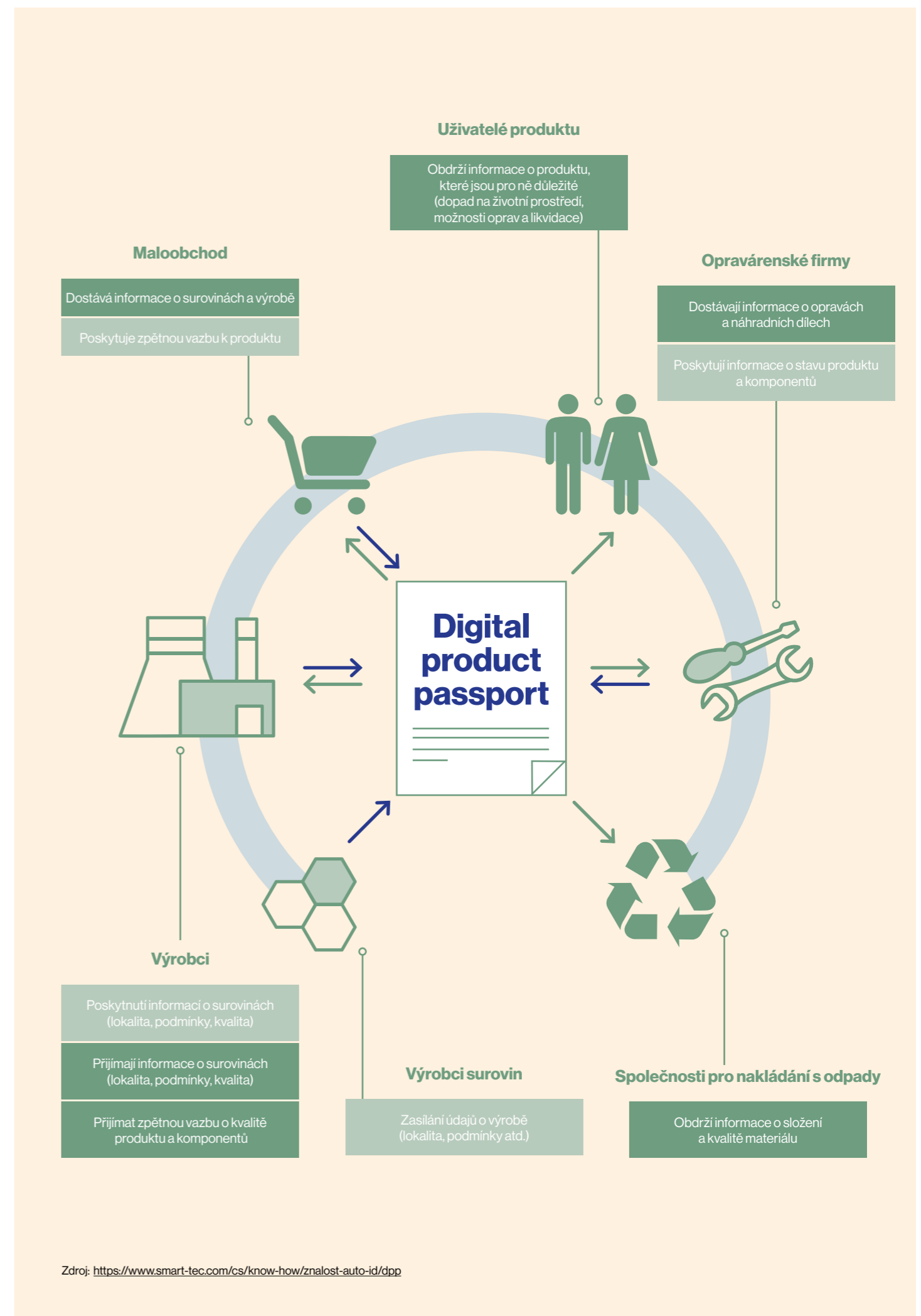
Dle této strategie mají být do roku 2030 textilní výrobky uváděné na trh EU odolné, opravitelné a recyklovatelné, z velké části z recyklovaných či jinak udržitelných materiálů, bez nebezpečných látek a vyráběné s respektem k sociálním právním a životnímu prostředí. Klíčovými oblastmi jsou ekodesign, omezení úniků mikroplastů a zlepšení systémů sběru, třídění a recyklace textilního odpadu.

Na strategii navazuje **Rámcová směrnice o odpadech**, která členským státům ukládá povinnost zavést od 1. ledna 2025 tříděný sběr textilu. Oddělený sběr má zajistit, aby byl textil fyzicky separován od ostatních složek odpadu, nedocházelo k jeho znehodnocení a byla zachována kvalita pro opětovné použití a recyklaci. Směrnice zároveň podporuje zapojení neziskových a sociálních podniků do systému sběru a třídění, protože tyto organizace již dnes představují klíčový článek v řetězci opětovného použití a charitativního využití oděvů.

Na povinnost odděleného sběru textilu následně navazuje systém **rozšířené odpovědnosti výrobců (Extended Producer Responsibility, EPR)**, který má zajistit financování a organizaci systémů sběru, třídění a přípravy k opětovnému použití a recyklaci textilu. Jedná se o legislativní nástroj, který přenáší na výrobce odpovědnost za výrobek po celý jeho životní cyklus – od výroby až po zajištění sběru, třídění a recyklace. Je úzce navázán na ekodesign, zakázané chemické látky a zákaz vývozu textilního odpadu. V ceně výrobku mají být zohledněny nejen náklady na sběr, třídění či recyklaci, ale také odhadované environmentální náklady zohledňující vlastnosti materiálu, jejich trvanlivost či recyklovatelnost. EPR se vztahuje na výrobce, což je dle definice každý, kdo uvádí oděv či obuv na trh. EPR pro textil bylo schváleno aktualizací rámcové směrnice o odpadech v prosinci 2025 a nyní mají členské státy 20 měsíců na implementaci.

Nařízení o ekodesignu pro udržitelné výrobky (ESPR) platí od července 2024. Vztahuje se na širokou škálu produktů, včetně textilu a oděvů, a jeho cílem je, aby byly navrhovány tak, aby déle vydržely, lépe se opravovaly a recyklovaly a během svého životního cyklu vytvářely méně odpadu. ESPR vytváří právní rámec, díky němuž může Evropská komise přijímat závazné ekodesignové požadavky pro jednotlivé skupiny výrobků – u textilu se očekávají zejména pravidla pro trvanlivost, opravitelnost, recyklovatelnost, podíl recyklovaných materiálů a omezení ničení neprodaného zboží. Konkrétní parametry budou stanoveny v navazujících předpisech. Pro firmy to znamená větší důraz na kvalitu návrhu, složení materiálů a nakládání s výrobkem po skončení jeho používání.

Digitální pas výrobků (Digital Product Passport, DPP) funguje jako „digitální občanka“ výrobku: prostřednictvím QR nebo RFID kódu zpřístupňuje kartu s údaji o původu, složení, způsobu výroby, doporučené údržbě a možnostech nakládání s produktem na konci jeho životního cyklu. Systém má začít fungovat od roku 2027 – nejprve pro baterie, později i pro textil, nábytek a stavební materiály. V případě textilních výrobků bude od firem vyžadovat sběr a zveřejňování detailních informací o produktu, materiálovém složení, použitých výrobních procesech a environmentálním dopadu. Díky tomu umožní lépe opravovat, znovu používat a recyklovat výrobky a zároveň přiměje firmy přehodnotit své dodavatelské řetězce a práci s daty, což představuje významnou výzvu, ale také potenciální konkurenční výhodu.





Spolufinancováno
Evropskou unií



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



PRAHA
PRAGUE
PRAGA
PRAG



Pražský
inovační
institut



CIRKULÁRNÍ
PRAHA

Dokument v elektronické podobě:

